

Debrecen Egyetem
Mezőgazdaság- Élelmiszertudományi és
Környezetgazdálkodási Kar

Pannon Egyetem
Georgikon Kar

Agrár-környezetvédelmi Modul Vízgazdálkodási ismeretek

KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁSI MÉRNÖKI MSc
TERMÉSZETVÉDELMI MÉRNÖKI MSc

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A hidrológia alapjai, a víz természeti körforgása, vízháztartási vizsgálatok. 6.lecke

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Vízháztartás

A földön körforgásban lévő vizeknek adott térben és időben való elhelyezkedésében, vagy állapotában - a természetes vagy mesterséges erők hatására - bekövetkező mennyiségi és minőségi változásait, a változások összességét, illetve eredőjét értjük.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

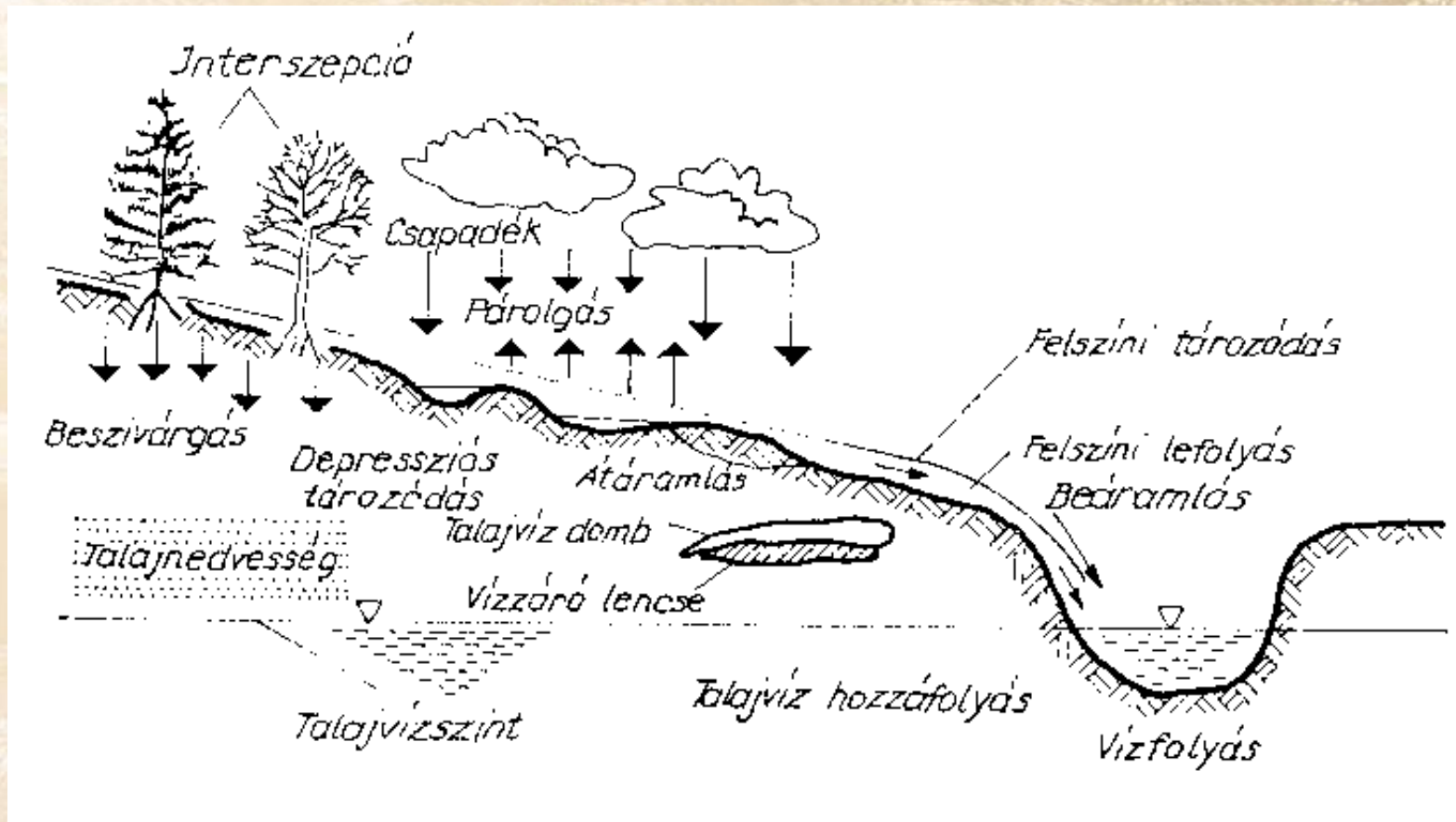
Hidrológiai körfolyamat

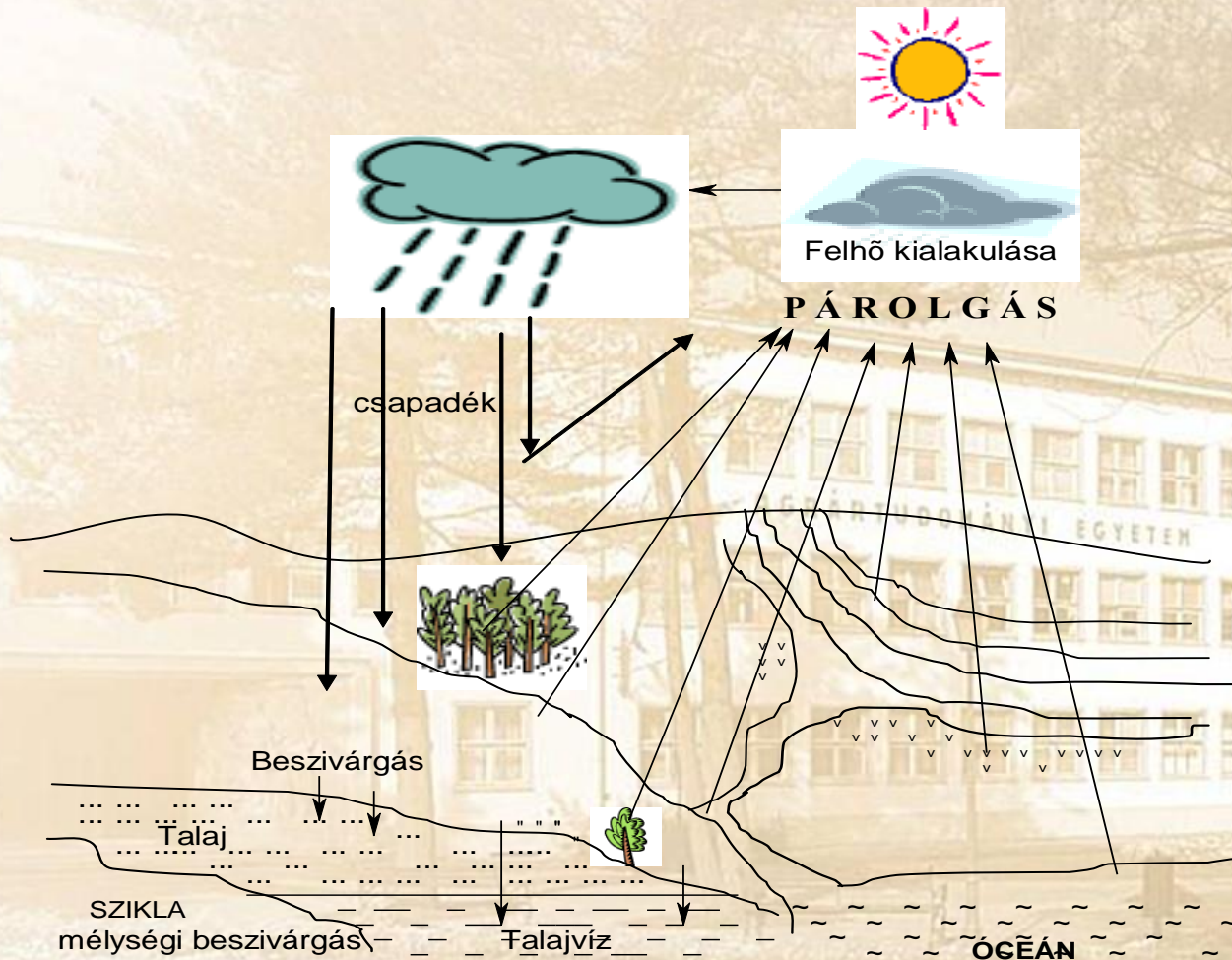
A víz valamely megjelenési formájából kiinduló és ezen formába visszatérő, a víz halmazállapotának változásával együtt járó mozgássorozatát a víz körforgásának, hidrológiai folyamatnak nevezzük.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A hidrológiai körfolyamat

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Vízháztartási állapot

A vizsgált térbe az adott időhatárok között belépő és abból távozó vízmennyiségek (a vízkészlet növekszik, vagy csökken).

A vízháztartási egyenlegek (amiket a vízháztartási egyenlet segítségével konkretizálhatunk) azt a folyamatot jellemzik, amely az időben változó bevételek és kiadások hatására módosulhatnak.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A vízháztartási egyenlet

A tér valamilyen, céljainknak megfelelő módon elhatárolt részébe adott időtartam alatt valamennyi belépő és onnan távozó vízmennyiség különbözete az adott téregységben tározódó vízmennyiség adott időtartam alatti megváltozásával egyenlő. Ezt fejezi ki a vízháztartási mérleg egyenlete.

A különböző be- és kilépő, valamint tározódó vízmennyiségek jelentik a vízháztartás mérlegének, a vízmérlegnek az elemeit.

A vízháztartási egyenlet

A térnek azt az elhatárolt részét, amelynek a vízháztartását és vízháztartási mérlegegyenlegét vizsgálják, hidrológiai egységnek nevezzük.

Mezőgazdasági vízgazdálkodással összefüggő vizsgálatokban hidrológiai egység lehet pl. a talajvíz fölötti teljes vagy a gyökérszónával kijelölt három fázisú zónának oldal irányban is valamilyen módon lehatárolt része vagy a táblaszintű felszíni vízgyűjtő.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A vízháztartási egyenlet

Azt az időszakot, amelyre a vízháztartást és annak mérlegegyenlegét vizsgáljuk, tárgyidőszaknak nevezzük.

A mezőgazdasági vízgazdálkodás lényege a mezőgazdasági termelés, elsősorban a növénytermesztés számára kedvező vízháztartási állapot fenntartása.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

A hidrológiai körfolyamat leírása a *vízháztartási egyenlettel* történik (Salamin féle vízháztartási egyenlet)

$$C + c + \sum_{1,2} H_i + \sum_{5-8} H_i = \sum_{1,2} E_i + \sum_{5-7} E_i + \sum_{1-7} P_i + \sum_{1-7} T_{hi} + \sum_{1-7} T_{ki}$$

C = a makrocsapadék

c = a mikrocsapadék

H = a hozzáfolyás

h = hasznos

E = elfolyás

P = párolgás

T = tározódás

k = káros

1 = a vízfolyások vize

2 = a felületi vizek

3 = a talajnedvesség

4 = a növények víztartalma

5 = a talajvíz

6 = a karsztvíz

7 = az artézi víz

8 = mélységi víz

A talajok vízforgalmát (vízháztartását) meghatározó tényezők

A vízháztartás típusát a talajszelvényre ható input és output elemek számszerű értéke és egymáshoz viszonyított mennyisége (a vízmérlegek) alapján lehet megállapítani.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Egy terület egyszerűsített vízmérlegének elemei

$$V_{cs} + (V_{\ddot{o}}) + V_{tv} + V_{of} = V_{Ep} + V_{Tr} + V_d + V_{ef} \pm \Delta V$$

Jelölések (input):

V_{cs} = a légköri csapadék;

$V_{\ddot{o}}$ = az öntözővíz mennyisége;

V_{tv} = a talajvízből kapillárisan felemelt víz
térfogata;

V_{of} = a felszíni odafolyás

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Egy terület egyszerűsített vízmérlegének elemei

Jelölések (output):

V_{Ep} = az evaporációs vízveszteség

V_{Tr} = a transzspirációs vízveszteség

V_d = a talajon átszivárgó víz (drénvíz) mennyisége

V_{ef} = a területről a felszínen elfolyt víz térfogata

ΔV = a terület vízkészletének változása
(csökkenés vagy növekedése)

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Az adott talaj vízmérlegét azonban a lehullott csapadéknak, az öntözővíznek és a felszínen odafolyt vízmennyiségnek csak a beszivárgó része, az un. effektív mennyisége befolyásolja.

Az effektív csapadék (V'_{cs}) és az effektív öntözővíz ($V'_{\ddot{o}}$) = (a lehullott víz) – (a növény levélzete által felfogott + a felületen elfolyt vízmennyiség).

Az effektív odafolyás (V'_{of}) = (a felületen odafolyt) – (az ebből elfolyt + közvetlenül elpárolgott) mennyiség.

A talaj nedvességtartalmának változása (ΔV_t) egy-egy időszakban:

$$\Delta V_t = V'_{cs} + (V'_{\ddot{o}}) + V_{tv} + V'_{of} - V_{Ep} + V_{Tr} + V_d + V_{ef}$$

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Vízforgalmi típusok a mérsékelt égyői talajoknál

1. Erős felszíni elfolyás által befolyásolt típus

$$V_{cs} \gg V'_{cs}$$

2. Kilúgzásos vízforgalom

input > output

$$V'_{cs} + V'_{of} > V_{Ep} + V_{Tr} + V_{ef}$$

$$V'_{cs} > V_{ET}$$

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Vízforgalmi típusok a mérsékelt égyövi talajoknál

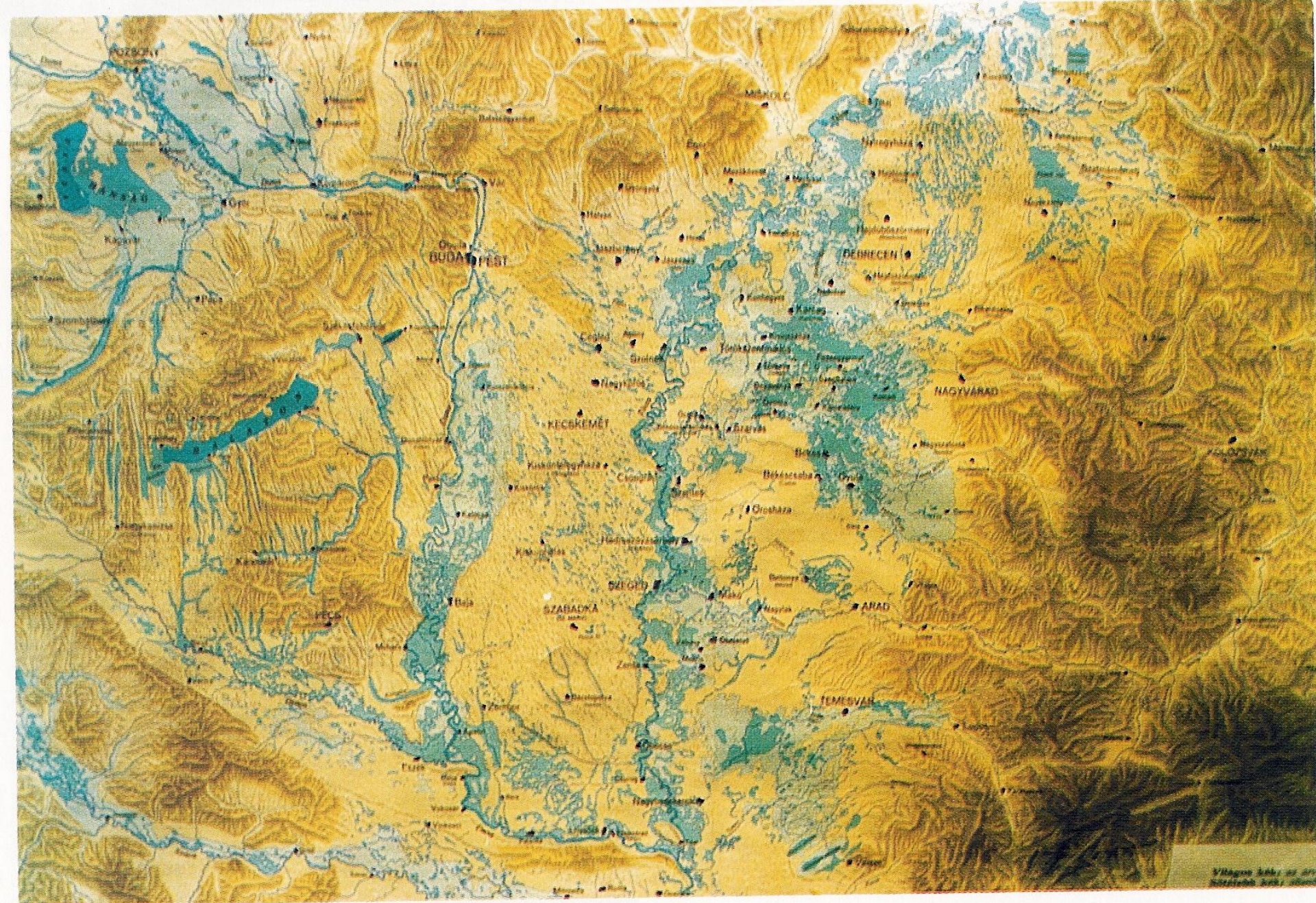
3. Egyensúlyi vízmérleg típusa

$$V'_{cs} \approx V_{ET}$$

4. Párolgtató vízforgalmi típus

$$V'_{cs} + V_{of} < V_{ep} + V_{tr}$$

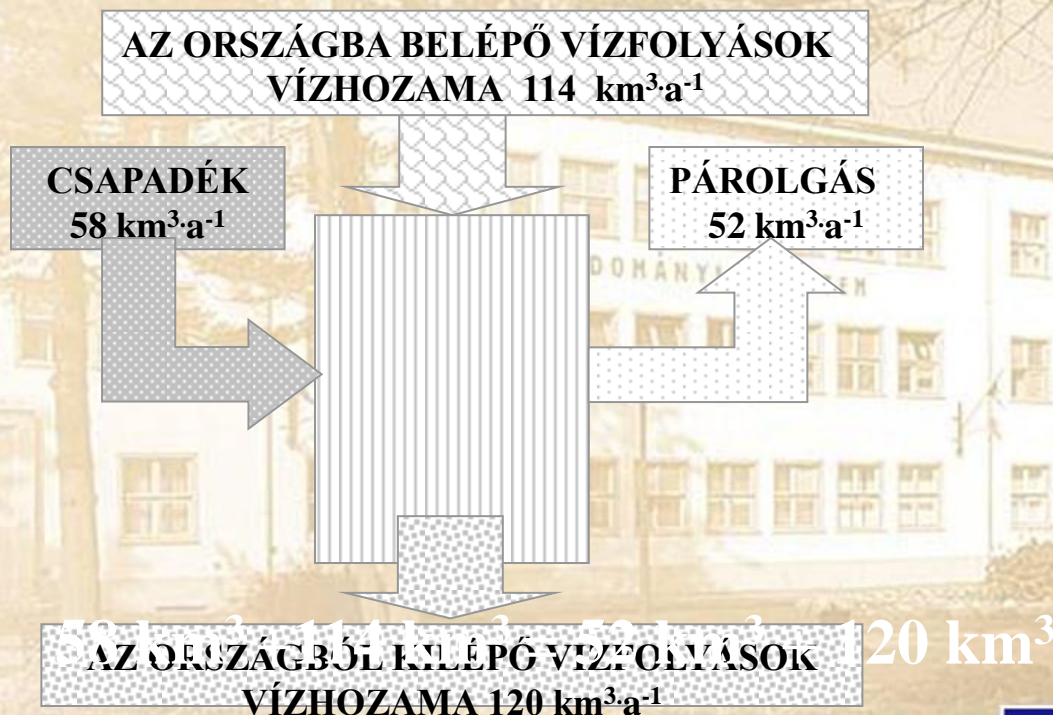

A Kárpát-medence vízrajzi és domborzati térképe a nagy vízszabályozások előtt

Magyarország vízháztartása

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

Magyarország vízháztartása

Az átlagos évi vízforgalom jellemző adatai:

- az ország területére hulló csapadék: 58 km^3
- a belépő vízfolyások vízszállítása: 114 km^3
- az ország területén elpárolgó víz: 52 km^3
- a kilépő vízfolyások vízszállítása: 120 km^3

Az elmúlt évek csapadékhiánya és a vízfolyások felső szakaszán létesült tározók következtében mind a belépő, mind a kilépő vízhozamok csökkenő tendenciát mutatnak.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg

ELŐADÁS Felhasznált források

- Szakirodalom:
  - Vermes L. (szerk.) (1997.): Vízgazdálkodás. Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó. Budapest.
- Egyéb források:
  - Fehér T.-Horváth J.-Ondruss L. (1986.): Területi vízrendezés. Műszaki Könyvkiadó. Budapest.

Debrecen Egyetem
Mezőgazdaság- Élelmiszertudományi és
Környezetgazdálkodási Kar

Pannon Egyetem
Georgikon Kar

Köszönöm a figyelmet!

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg